NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

AID HCH
HUMANITIES AND CULTURAL HERITAGE WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Novosti v knjižničarstvu, NUK, 11. junij 2026

Ko se srečajo humanistika, dediščina in umetna inteligenca: predstavitev projekta AID HCH

dr. Alenka Kavčič Čolić, NUK

alenka.kavcic@nuk.uni-lj.si

ARIS Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

VSEBINA

1. Podatki o projektu AID HCH
2. Vsebina projekta
3. Struktura projekta
4. Delovni sklop „Raziskovalni protokol in metodologija“
5. Gradnja podatkovnega prostora

(Photo: Blatnik)

1. PODATKI O PROJEKTU AID HCH

AID HCH: Presežek pri razvoju humanistike in kulturne dediščine z umetno inteligenco = Breaktrough in humanities and cultural heritage with artificial intelligence (J7-60128)

Financer: Javna agencija za znanstvenoraziskovalno dejavnost Slovenije (ARIS)

Nosilec projekta: prof. dr. Gorazd Bajc, Univerza v Mariboru

Čas trajanja projekta: 1. 1. 2025 – 31. 12. 2027

Spletna stran projekta*:* https://aidhch.com/o-projektu/

Vrednospt projekta*:* 1.500.039,36 EUR

Sodelujoče organizacije:

- Univerza v Mariboru, Fakulteta za strojništvo
- Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta
- Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
- Univerza v Mariboru Univerzitetna knjižnica Maribor
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko
- Univerza v Ljubljani, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo
- Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije
- Javni zavod Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine
- Zavod za gradbeništvo Slovenije
- Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

2. VSEBINA PROJEKTA *(Vir: Bajc, 2025)*

KONCEPT

- Projekt združuje uporabo umetne inteligence (UI) z interdisciplinarnim pristopom za digitalno preobrazbo humanističnih raziskav in ohranjanje kulturne dediščine (KD). Razvoj orodij UI in podatkovnega prostora omogoča analizo digitaliziranih virov in podatkov za izboljšanje raziskovalnih metod ter varovanja dediščine.

NAMEN

- Namen projekta je omogočiti učinkovito izkoriščanje digitiziranih virov in podatkov za napredne raziskave v humanistiki ter izboljšano ohranjanje kulturne dediščine. Poudarek je na ohranitvi družbenega kapitala in trajnostnem pristopu k raziskovanju in vrednotenju KD.

CILJI

- Cilj projekta je razviti metodološke, etične in pravne okvire ter orodja UI za odgovorno izmenjavo podatkov in analizo virov. Konkretni rezultati vključujejo napredne raziskave zgodovine, restavriranje predmetov ter boljše odločanje o konzervatorskih ukrepih.

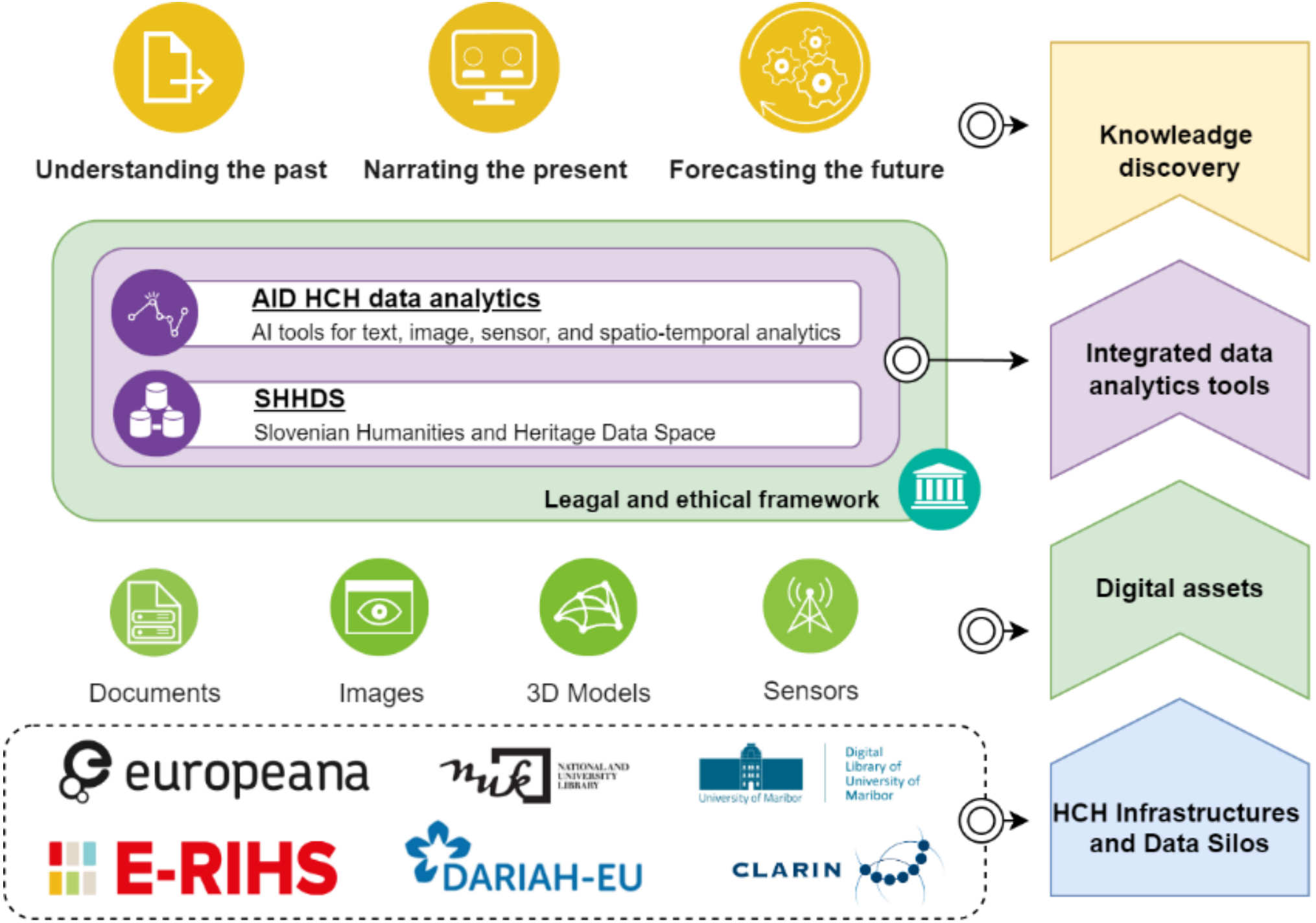

(Vir: Mongus idr., 2025)

Raziskovalni okvir projekta

Trije izzivi:

1. Razumevanje preteklosti

- Vloga slovenskih žensk v odporniških in tajnih organizacijah v Furlaniji, Julijski krajini
- Narodna identiteta Slovencev zunaj Slovenije

2. **Pripovedovanje sedanjosti**

- Interpretacija dediščinskih objektov – analiza konservatorskih in restavratorskih poročil
- Podpora konservatorskim odločitvam – pepoznavanje vzorcev odločanja
- Interpretacija kulturne dediščine – samodejno ustvarjanje priporočil z

3. **Napovedovanje prihodnosti**

- Prediktivno preventivno konserviranje
- Trajnostno upravljanje dediščine

3. STRUKTURA PROJEKTA: DELOVNI SKLOPI

1. **Upravljanje in koordinacija** (odgovorna oseba: prof. dr. Gorazd Bajc, FF UM)
2. **Raziskovalni protokol in metodologija** (odgovorna oseba: dr. Alenka Kavčič Čolić, NUK)
3. **Etični, pravni in organizacijski okviri** (odgovorna oseba: prof. dr. M. Tancer Verboten, UM PF)
4. **Integrirana podatkovna analitika AID HCH** (odgovorna oseba: prof. dr. Domen Mongus, FERI)
5. **Ženske v Furlaniji, Julijski krajini; slovenska identiteta** (odgovorna oseba: dr. Gorazd Bajc, FF UM)
6. **Interpretacija dediščine, ohranjanje in restavriranje** (odgovorna oseba: dr. Polonca Ropret)
7. **Podnebje in ohranjanje** (odgovorna oseba: prof. dr. Matija Strlič)
8. **Diseminacija, širjenje in komunikacija** (odgovorna oseba: asist. Tadeja Melanšek)

Delovni sklopi projekta AID HCH

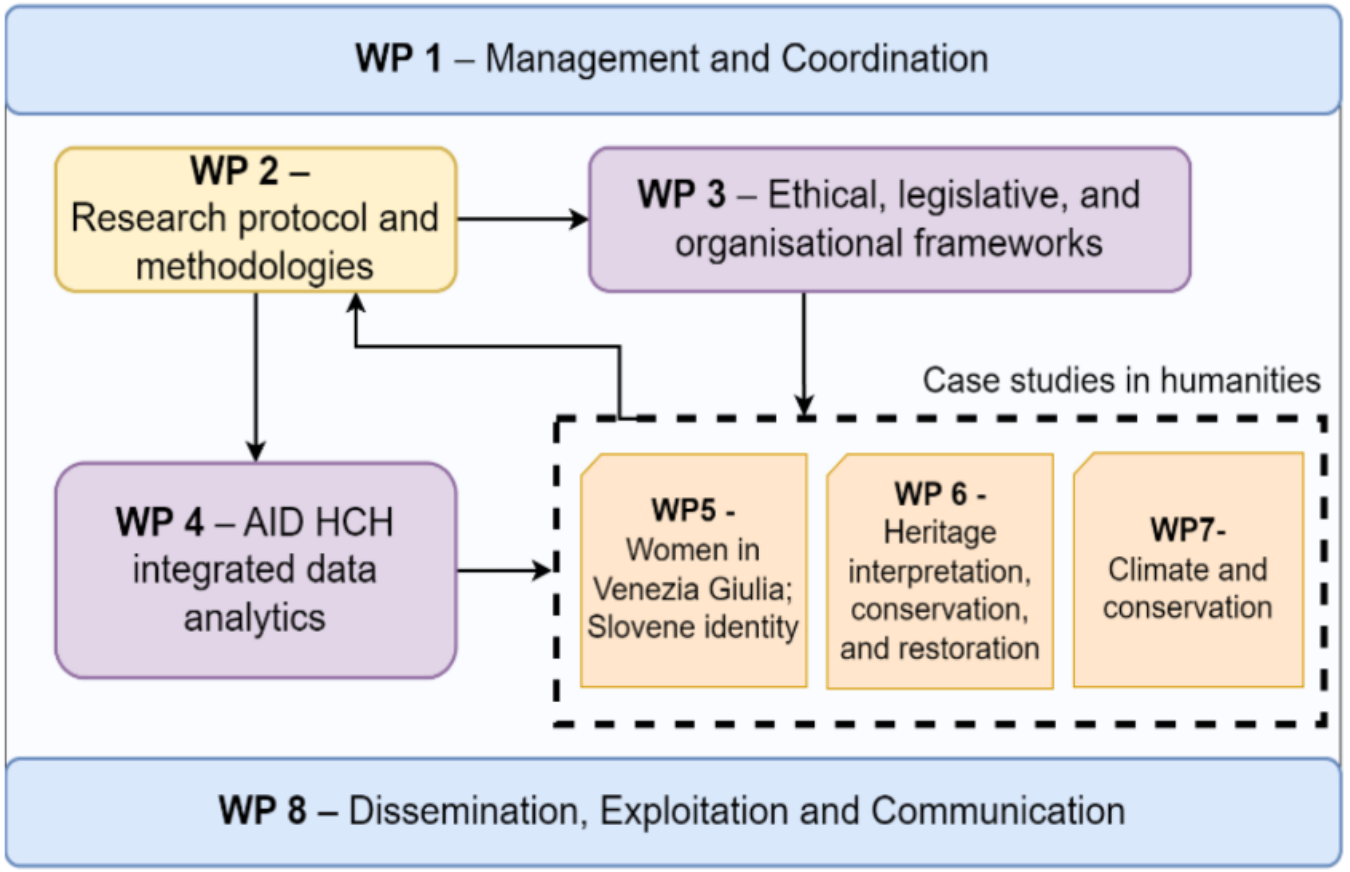

FIGURE 2: AID HCH PERT CHART.

(Vir: Bajc idr., 2025)

4. DELOVNI SKLOP 2: RAZISKOVALNI PROTOKOL IN METODOLOGIJA

CILJI:

- ustanovitev stabilne osnovne baze znanja,
- prepoznavanje potencialnih pravnih in etičnih vidikov,
- pomoč pri tehnološkem razvoju.

OPIS DELA:

- T2.1: Metodološke in teoretične osnove (razvoj nacionalne infrastrukture za znanost o dediščini, dolgc ohranjanje podatkov). (NUK, UM FF, UL FKKT)
- T2.2: Odprta znanost in odgovorno deljenje podatkov (FAIR načela za iskanje, dostopnost, interoperabilnost in ponovno uporabo podatkov). (UKM, NUK)
- T2.3: Analiza pravnega okvira za deljenje podatkov (analiza zakonodaje EU o avtorskih pravicah, okviri za odprto znanost v Sloveniji). (UM PF, NUK, UKM)
- T2.4: Identifikacija trajnostnih tehnoloških potencialov (tehnična interoperabilnost, integracija s sistemom Digitalne knjižnice Slovenije, povezovanje z evropskimi rešitvami). (NUK, UM FERI, UL FKKT)

REZULTATI:

- D2.1: Nacionalna strategija o digitalni dediščini (M6). ✓
- D2.2: AID HCH okvir odprte znanosti in FAIR načela za podatke (M18).
- D2.3: Strateške smernice za interoperabilnost raziskovalnih podatkov kulturne dediščine z nacionalnimi in evropskimi digitalnimi infrastrukturami (M18).

GRADNJA PODATKOVNEGA PROSTORA ZA KULTURNO DEDIŠČINO

5.

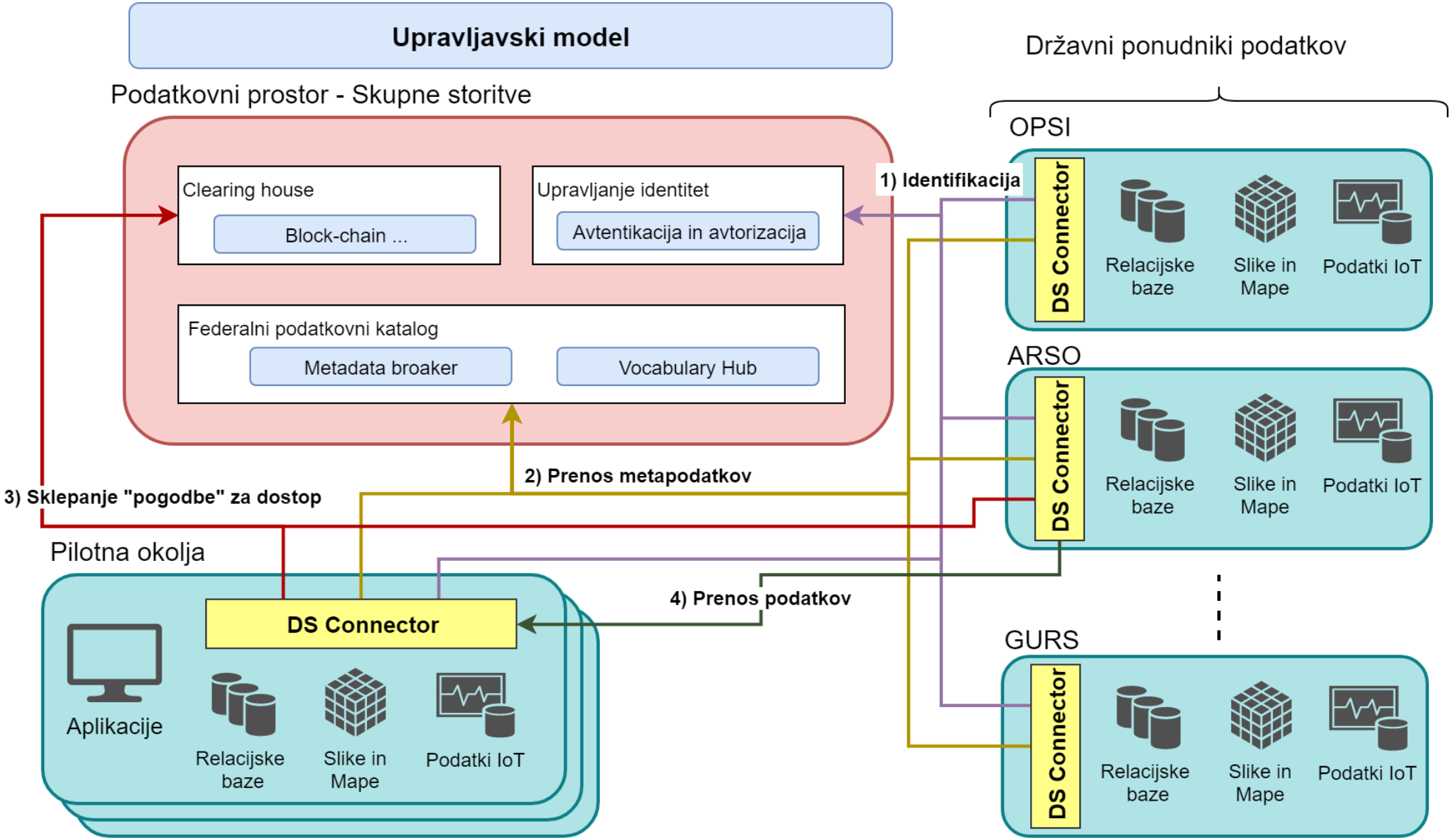

(Vir: Mongus idr., 2025)

Značilnosti podatkovnega prostora

- Združuje podatke iz različnih virov – usklajene in interoperabilne zbirke
- Pravno, etično in tehnično reguliran – jasni pogoji dostopa, uporabe in lastništva podatkov
- Nadzorovan dostop – imetniki podatkov ohranijo nadzor nad tem, kdo in kako uporablja podatke
- Zaupna in varna infrastruktura – mehanizmi za varno izmenjavo, obdelavo, analizo in hrambo podatkov
- Interoperabilnost in povezljivost – omogoča povezovanje s sorodnimi podatkovnimi prostori
- FAIR načela – podatki so najdljivi, dostopni, interoperabilni in ponovno uporabni
- Uporablja obstoječo digitalno infrastrukturo – temelji na oblaku in drugih že vzpostavljenih sistemih

(Sliki ustvarjeni s ChatGPT)

OPREDELITVI …

- **PODATKOVNI PROSTOR**

  Federiran ekosistem, v katerem zaupanja vredni deležniki podatke delijo na suveren in interoperabilen način, z namenom ustvarjanja vrednosti za različne primere uporabe (cit. v Dobreva idr., 2022). Podatkovni prostori temeljijo na skupnih standardih, kar ponazarja tudi Skupni evropski podatkovni prostor za kulturno dediščino (CEDSCH).

- **PODATKOVNI OBLAK**

  Tehnološki model shranjevanja, obdelave in dostopa do podatkov ter storitev prek omrežnih infrastruktur, ki jih običajno upravljajo zunanji ponudniki storitev.

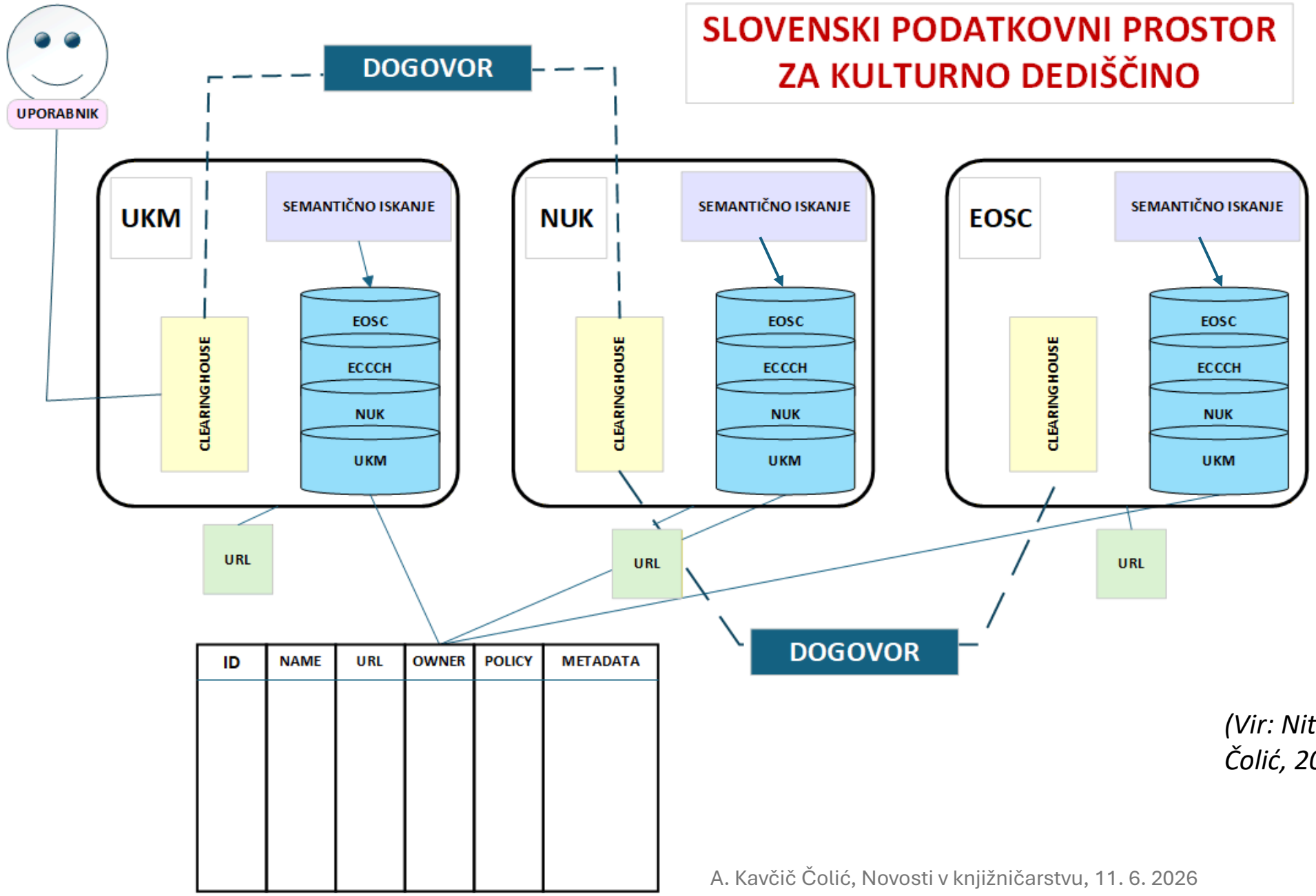

(Vir: Nitkov in Kavčič Čolić, 2026)

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

Hvala za pozornost!
Vprašanja?

Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega projekta št. J7-60128: AID HCH – Presežek pri razvoju humanistike in kulturne dediščine z umetno inteligenco, ki ga financira Javna agencija za raziskovalno in inovativno dejavnost Republike Slovenije (ARIS).